

Hansa Kálmán szegedi polgár magánélete

Tisztelettel Dieter Kühn-nek

„Teljesen visszagondolva a külvilág
rendjét, s a legmélyebb magjáig felfejtve
a saját benső törvényeit, eljutottak a sors
megértéséhez.”

Suo Koa

Bevezetés

Hansa Kálmán szegedi polgár nevével akkor találkoztam először, amikor *Sz. Ágoston Frida*, az egykori jósnő életéről készültem tanulmányt írni. *Sz. Ágoston Frida* mindent leírt a hozzá fordulókról, így jóslatait is, melyek többségében beteljesedtek. *Hansa Kálmán* kivételnek látszott, ezért kutattam később az ő életét. *Sz. Ágoston Frida* róla meglepően keveset, de nagy tisztelettel írt.

„Hozzám hasonló képességekkel megáldott ember, ki sok hányattatások /sic!/ után boldogabb lesz mindannyiunknál, bár igen csekély ideig, jó ha néhány órácskára csupán.” — olvasható *Feljegyzések városunk szerencsétlen egyedeiről, kik vélem jóslottak* című, több mint háromezer oldalas munkájában.

***

Hansa Kálmán, bár élete javarészét Szegeden töltötte, nem szegedi származású volt. Akárcsak apja, *Ottó*, édesanyja is — gróf *Udvarhelyi Tóth Katalin* —, *Temesváron* született. Ezerkilencszázhuszonegyben költözött a család Szegedre.

Hansa Kálmán aradi lakosként vonult be, négy hónapot szolgált tüzérként az első világháborúban. Bal alkarját a livornói csatában átfúrta egy repesz. Fiatalon és nagyon legyengülve szerelt le. Késve íratkozott be a szegedi Klauzál Gábor Gimnáziumba, ő volt osztálytársai közül a legidősebb. Szinte szükségszerűen vált hangadóvá és bandavezérré. Harmadéves volt, amikor kicsapták.

Apja ezerkilenszázhuszonnyolcban halt meg, gyomorrákban. Egy eladósodott terménykereskedést és a hatszobás lakás tulajdonjogát örökölte tőle. A cselédek, anyagi okok miatt, még abban az évben kénytelen volt elbocsátani, így attól kezdve anyja látta el a háztartási munkákat. ezért a házbeliek kissé megvetették őket. Hansa Kálmán eladta lakásukat és két kisebbet vásárolt. Huga, Judit és anyja gr. Udvarhelyi Tóth Katalin a Kossuth Lajos sugárútra költözött, ő a Zsinagóga utcába, boltjuk fölé. Azt a szobát, amelynek ablakai a belső udvarra néztek, vörös könyvszekrényekkel bútorozta be, bár könyve igen kevés volt. Főként Goethét olvasott, akitől ha kicsit becsípett, gyakran idézett is. Könyvtárszobája szomorú volt. Hansa Kálmán általában héttől este tízig olvasott. Legtöbbet ősz elején. *Mintba* ez lett volna kedvenc időszaka.

Kitűnő matematikusnak tartották. Jól számolt fejben, könnyedén vont gyököt többjegyű számokból is, Einstein elméletét már fiatalkorában ismerte, keveset csillagászattal is foglalkozott.

Németül majdnem olyan jól írt és beszélt, mint magyarul. Hét éves volt, mikor apja egy német rajztanárt fogadott mellé, mert gyermekét tehetségesnek találta. Hansa Kálmán később összebarátkozott a festő Blummer Józseffel, de elvétve s leginkább csak nőket és fákat festett. Szileket és tölgyeket.

Ezerkilencszázharmincegyben már hat üzlete volt a belvárosban, pénzét többnyire ingatlanokba fektette. Tárustulajdonosa volt a helyi liberális lapnak — bár magát royalistának vallotta — és a város két mozijának is. Harmincévesen már mintegy *kilencvenezer pengő* mobilizálható magánvagyonnal rendelkezett, virilis alapon beválasztották a helyi közgyűlésbe, de ott mindössze háromszor jelent meg.

Diszkrét férfi volt. Magas és erős. Római katolikusnak keresztelték, de vallását gyermekkor óta nem gyakorolta.

Későbbi feleségével, *Waltner Izabella* zongoraművésznővel, ezerkilencszázhuszonhét május negyedikén ismerkedett meg a Mars téren.

Megismerkedésük előtt Hansa Kálmánnak már több mint hatvan szeretője volt, akik egymásról soha nem is tudtak, vagy ha tudtak is, titkolták Hansa Kálmánnal folytatott régi viszonyukat. Hansa Kálmán rajongott a vörös hajú nőkért. S Waltner Izabellának természetesen vörös haja volt. Amikor Hansa Kálmán megszólította, nem volt kedve udvarolni, ezért csak annyit jegyzett meg, hogy szépnek találja Waltner Izabellát. A nő, bár akkor még szűz volt, aznap este felment Hansa Kálmán lakására. A férfi egy portrét készített róla, szénnel. Meg sem próbálta a tizenkilenc éves Waltner Izabellát elcsábítani. Még a megismerkedésük hetében vásárolt egy zongorát és Waltner Izabella odaköltözött hozzá. Három évi együttélés után, ezerkilencszázharminc február tizenkettedikén házasodtak össze a szegedi dombban. Enyhe, téli nap volt.

Hansa Kálmán eladta régi lakását és egy kétszintes lakrészt vásárolt a Kiss Dávid házban. Három szobájának ablaka a Széchenyi térre nézett, ezek voltak: a nappali, a társalgó és az étkező. A felső emeleten rendezte be tízezer kötetesre szaporodott könyvtárát és azt a barokkosan zsúfolt, gyakran beázó szobát, ahol felesége napi hét-nyolc órát gyakorolt. A falra egy Chopint ábrázoló visszataszító akvarellt és Heller Ödön tápai tájat ábrázoló képét akasztotta. Több festménye nem volt. Az arany étkészleten és felesége három pár fülbevalóján kívül nem vásárolt értéktárgyakat. Jegygyűrűjét is kevés ideig hordta. Feleségének azt mondta, hogy azért nem viseli, mert „irritálják a bőrét a fémek”. Ez nem volt igaz. Az igazság az volt, hogy távoli vidékeken élő szeretői közül egy sem tudta és nem is sejtette, hogy házas.

Ritkán látta ezeket a más városokban élő asszonyokat, főként csak ha arrafelé kötött üzleteket, de képtelen volt lemondani róluk.

Úgy hódított, mintha valamiféle ifjúkori múlasztását akarta volna pótolni.

Sz. Ágoston Frida jósnőhöz lelkesedésében fordult. Az asszony termete megrémítette. Sz. Ágoston Frida volt akkoriban a legtestesebb nő a városban. Mindig hosszú, sárga tüllboákat tekert a nyaka köré. Még azután is, hogy egy őrült, kinek örök életet jósolt, ennek segítségével próbálta megfojtani. Hansa Kálmán szerint Sz. Ágoston Frida „egy szolid kupleráj kivénhedt mádámjára” hasonlított, bár az asszony találkozásuk idején mindössze harminchárom éves volt.

Órákig beszélgettek. Sz. Ágoston Frida jóslata szerint Hansa Kálmán „a vizekhez, folyókhoz kötődik vágyaival”, és „boldog élet-

re is csak valamely lankás parton található”. Hosszú életet és jelentős gyermekáldást mutattak a kártyák.

Hansa Kálmán másnap különös könyv írásába kezdett, melynek az *Illatok regénye* címet adta. Ez afféle álmoskönyv-szerű mű volt; az illatokból próbált az emberek sorsára nézve következtetéseket levonni.

„A jázminvirág illatát folyóparton érezni” — írja — „ikrek születését jegyzi a családban.”

„A lőporfüst szagát télen észlelni, kényelmetlen életet jelez.” „Komor füstszagot szagolni, konyhában: közeli örömet jegyez. Égett emberi hús vagy menstruációs vér erős szagát érezni: nagy örökség elébe nézel.”

„Frissen, amalgámmal tömött fog szagát érezni az ágyban: közeli halál.”

Tapasztalatait mintegy kétezeröttszáz hasonló pontban összegezte.

Hansa Kálmán húsz éves korában publikált először a Délmagyarországon. A lapszerkesztőjét, Pásztor Józsefet, a *Lloyd Társulat* egy vasárnapi összeövetelén ismerte meg. Együtt biliárdoztak. Hansa Kálmán fölényesen nyert.

„Ha írni is ilyen jól tudna” — mondta Pásztor József — „felvenném tanoncnak”. Hansa Kálmán fölényesen mosolygott, és másnap bevitte első, *szegedi fürdőhelyekről* szóló írását. A hétfégi lapszámban jelent meg.

Ezerkilenszázhuszonhatban becsületsértésért perbe fogták, mert egy cikkében sikkasztással vádolta meg az árvaház igazgatóját. Attól kezdve csak tárcákat, novellákat és filmkritikákat publikált. Egyik tárcája, mely a hódítani kívánó férfiembernek egyes balfogásairól szólt: volt az első jel, melyből felesége arra következtetett, hogy férje olykor hűtlen hozzá. Az írást Waltner Izabella barátnője, Lengyel Vilma mutatta meg az asszonynak. Lengyel Vilma a tárcát „túl értőnek” találta.

Waltner Izabella az egyik hősnőben, a „gyönyörű Annában”, ráadásul felismerni vélte elhunyt édesanyját, *Szirmai Ágnes*t.

A leírás pontos volt. Hansa Kálmán „zsúfolt, levegőtlen lakásról” írt. „A tálalóban alpesi, kevély pásztorok és hattyúk apró porcelánszobra állt. Bordó kasmír függönyök borították a falakat. Anna három buja filodendront nevelgetett.” ... „Plüss huzatú foteljei olda-

lát szakadtra karmolták a macskák. Az állatok prêmes, asszonyi szagát érezni lehetett egyébként is.

Anna úgy ült gyakran a teraszon, mintha unna engem. Olyankor nem szóltam hozzá sokáig, csak néztem komolyan szép, buta szemét és arra gondoltam, hogy el kellene költöznöm ebből a szürke kisvárosból, mert már nincs senki itt, akit szeretni tudnék.”

Hansa Kálmán ismerhette a Waltner család régi, Bocskai téri lakását, Izabella mégis gyanakodott. Anyjának tagadhatatlanul szép, sőt *buta* szeme volt.

Waltner Izabella mindazodáig hitte csak hitvesét hűségesnek. Hansa Kálmán nem is írt többé. Úgy gondolta, hogy az írás mégsem úriembereknek való foglalatosság. Megvásárolta inkább a Délmagyarországi Rt részvényeinek harminc százalékát.

Az író, *Móra Ferenc temetésére* mégis kiment, bár a temetőben sem bánatot, sem részvétet nem érzett igazán.

Távol állt a gyászolóktól. A síron, ami mellett ácsorgott két varjú ült, gyér-kopott fű sarjadt a kereszt körül. Sár volt, itt-ott némi hó a sírokon. Levakart egy sárdarabot fekete esernyőjével cipője talpáról.

A temető szélénél száraz gallyakat égettek, hogy melegedjen a téli föld. Enyhe komor füst szállt föl.

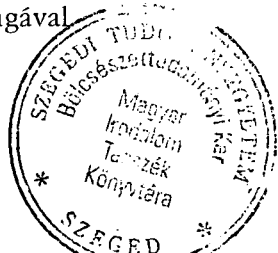
Hansa Kálmán illetlenül levette a nyakkendőjét és a gallérját. Waltner Izabella anyjára gondolt.

Eszébe jutott, amint az asszony szégyenlősen takargatta előtte a melleit. Ő lomhán feküdt az ágyon, és biztatta. Szirmai Ágnes az ágy végénél állt, egyetlen selyembugyogóban, és bevallotta, hogy senki sem látta még őt meztelenül.

Hansa Kálmán elszégyellte magát: nem várta meg a szertartás végét; a Kass szállóba ment és hajnalig üldögélt egy pohár egri vörösbor mellett.

Abban az évben született első fia, akit *Ottónak* keresztelt. Waltner Izabella gyermekük születése után már nem gyanakodott. Hansa Kálmánnak két lánya született még, az első, *Izabella*, hat hónapos korában meghalt. *Zita* lánya: a királynő nevét kapta.

Waltner Izabellát ezerkilencszázharmincnyolc végén meghívták egy franciaországi előadókörútra. A párizsi Conservatoire-ban játszotta Chopin a-moll balladáját, amikor kitört a második világháború. Az előzetes megegyezés szerint Ottó fiát vitte magával.

Soha többé nem tért vissza Magyarországra. Nevét Isabelle-re változtatta. Férje a háború után, ha telefonon beszéltek: nem tudta többé *Belluskámnak* szólítani.

Hansa Kálmán hadianyagraraktárosként vészelté át a világháborút. Szálasi hatalomra kerülése után Békésre költözött lányával; egy nyugdíjas énektanárnőhöz. A nő, akinek Hansa Kálmán kapcsolatok első három évében csak a keresztnévét tudta: felfedezte, hogy a kis Zitának abszolút hallása van.

A háború után Hansa Kálmán lányával Tápéra, egy tágas, holott mindössze két szobás magánházba költözött. A gyermeket ezerkilencszázötvenkettőben a Tömörkény István Leánygimnáziumba íratta be.

Zita tizenhét évesen már jól énekelt: Liut a *Turandotban*. Fiatalon teherbe esett *Csielly János* agrármérnöktől. Mivel a férfi kommunista volt, Hansa Kálmán megszakította lányával a kapcsolatot.

Hansa Kálmán jó érzékkel még ezerkilencszáznegyvenhatban értékesítette ingatlanait, és a befolyt összeget valutára váltotta át.

Ezerkilencszázötvenben, Mozart *Jupiter-szimfóniájának* hallgatása közben: *agyvérzést* kapott.

Soha többé nem jutott eszébe, hogy hol ásta el azt a zöld, tulipános ládikát, amelybe az ötezernyolcszázhetven dollárt tette. Felszedette a parkettát és felásatta mindkét szobájának padlóját: mindhiába. Ráadásul úgy vitték bárszekrényét az udvarra, hogy előtte nem pakolt ki belőle. Szanaszét törtek a kristálypoharai: akkor érzett először megrendülést, gyászt. Mintha valami *megbocsáthatatlan* történt volna.

Hírhedetten szórakozottá vált.

Ezerkilencszázötvennégyben, a magyar futballválogatott világbajnoki döntőn elszenvedett veresége után, felhívta feleségét, aki természetesen belehallózott a kagylóba. Hansa Kálmán ezt úgy értelmezte, hogy Waltner Izabella nem hallja őt: háromszor visszahallózott. „Nem hallasz? Mi történt?” — ordította a felesége. Hansa Kálmán letörten még egy hallót mondott, és megszakította a vonalat. Soha többé nem beszéltek egymással.

Hansa Kálmán a rákövetkező évben elvette feleségül Mészáros Júlia középiskolai magyartanárnőt. Nem tartottak egyházi esküvőt: mindössze a két tanú és Mészáros Júlia szülei vettek részt a szertartáson.

Hansa Kálmán egyszerűen megfeledkezett arról, hogy még nem vált el Waltner Izabellától.

Mészáros Júlia csongrádi parasztcsaládból származott és mindössze három évvel volt idősebb Hansa Zitánál. Ezerkilencszázötvennégyben a Tisza szállóban rendezett helyi szépségversenyen második helyezést ért el. Az újságok szerint neki volt a városban a legszebb haja.

Pedig szőke volt

Házasságkötése miatt megvetették, egy évig mint „osztályellenesség” nem kapott munkát.

Hansa Kálmán ezerkilencszázötvenöt elején, a Szt. István téri Búza kisvendéglőben, tizenkét nagyfröccs elfogyasztása után, elmondta H. Cs. nevű barátjának, hogy valószínűleg nem vált még el Párizsban élő feleségétől. „Tulajdonképpen azért szerettem ki belőle, mert nem tudtam többé Belluskámnak szólítani” — mondta. „Egy hülye becenév miatt?” — kérdezte H. Cs. Hansa Kálmán bólogatott. Megpróbált rágyújtani egy szál Öt Éves Tervre, bár soha azeelőtt nem dohányzott. Nem tudózta le a füstöt, mégis köhögött. H. Cs. a hátát csapkodta. „Egy hülye becenév miatt!” — mondta részegen, nevetve Hansa Kálmán. A füst kiáramlott a száján és az orrán keresztül: marta a szemét.

Az év szeptember negyedikéjén bigámia vádjával perbe fogták. Hat év szabadságvesztés főbüntetésre ítélték. Az okmányok tanúsága szerint a tárgyaláson higgadtan viselkedett.

Ezerkilencszázötvenhat november másodikán Budapestről hazafelé tartott kölcsönkért, sárga Fiatjával, amikor eltévedt, és lement egészen Kulcsig, e Duna melletti kisközségig. Behajtott a homokos dűlőútra, kiszállt a Vasvirág nevű italbolt előtt és lesétált a Duna-partig. Este hét óra volt, sötét.

Felfeszítette egy közeli háromszobás faház ajtaját, kinyitotta az ablak alá támasztott, kissé nedves kempingágyat és lefeküdt aludni.

Hajnali öt órakor ébredt. Kisétált a közeli stégre.

Köd volt a folyó fölött.

Csak egy foszlott nyakú, barna kockás flanelling volt rajta és kertész nadrág: összefonta a mellén a kezét, mert fázott.

A sirályokat nézte.

Annak ellenére, hogy *Hansa Kálmán* aznap megsebesült, azt az ezerkilencszázötvenhat november másodikán és harmadikán a Duna-parton töltött néhány órát tekintette élete legfontosabb élményének. S valóban. Bár a tanulmányírónak nem feladata az értékelés, vagyis hogy az élet *tényeiből*, melyek amúgyis alapvetően félrevezetőek, mélyreható következtetéseket vonjon le, főleg, ha nem is kívánt mást, mint felsorakoztatni egy életpálya hitelesnek tekinthető dokumentumait, mégis úgy fogalmazhatnék: Hansa Kálmán valóságos élete valójában akkor kezdődött el. Életének további szakaszáról nem maradtak fenn pontos adatok, annyit sikerült megtudni róla még, hogy hetvennégy éves korában, békésen halt meg, s halála előtt a levegőbe szimatolt.

Nem tudható bizonyosan, hogy érezte-e a frissen, amalgámmal tömött fog szagát.

Szeged

Kolozsi László

